

BUDJET TASHKILOTLARIDA PUL MABLAG'LARI NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH

PhD. Mirzayev Ozod Furqatovich
O'zbekiston Respublikasi bank moliya
akademiyasi "Buxgalteriya hisobi va
audit" kafedrasida katta o'qituvchisi

Xolmurodov Baxrom Maxmatkarim o'g'li
O'zbekiston Respublikasi bank moliya
akademiyasi tinglovchisi
Tel: 97 850-91-19

Annotatsiya: Ushbu maqolada davlat budjeti va davlat maqsadli jamg'armalarida daromadlar va xarajatlar smetalari ijrosini amalga oshirishda moliyaviy aktivlar ya'ni pul mablag'lari hisobini oqilona taqsimlash yo'llari, budjet tizimi budjetlari ijrosi hisobi va nazorati jarayonini tashkil etishning dolzarb masalalari hamda ilmiy va uslubiy jihatlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, maqolada budjetning g'azna ijrosi hisobi, budjet ijrosining buxgalteriya hisobini tashkil qilish, budjet tashkilotlarida pul mablag'lari ijrosining buxgalteriya hisobi, O'zbekiston Respublikasining «Budjet tizimi to'g'risida»gi qonuni va nazoratini tashkil etish va faoliyati mexanizmiga doir iboralar, tushunchalar va tahlillar keltirilgan.

Kalit so'zlar: budjet tizimi, daromad, budjetlararo munosabat, soliq, subvensiyalar, o'tkazib beriladigan daromadlar, dotatsiya, budjetlararo o'zaro hisob-kitoblar, budjet ssudasi, budjet taqchilligi.

Abstract: In this article, the ways of rational distribution of financial assets, in the implementation of the implementation of income and expenditure estimates in the state budget and state special funds, current issues of the organization of the process of accounting and control of budget system budget execution, and scientific and methodological aspects are considered. Also, the article deals with the accounting of the treasury execution of the budget, the organization of the accounting of the budget execution, the accounting of the execution of funds in budget organizations, the Law "On the Budget System" of the Republic of Uzbekistan and the mechanism of organization and control. expressions, concepts and analysis are presented.

Key words: budget system, income, inter-budget relationship, tax, subsidies, transferable income, subsidy, inter-budgetary settlements, budget loan, budget deficit.

Аннотация: В данной статье рассмотрены способы рационального распределения финансовых средств, при осуществлении выполнения сметы доходов и расходов в государственный бюджет и государственные специальные фонды, актуальные вопросы организации процесса учета и контроля. исполнения бюджета бюджетной системы, рассмотрены научно-методические аспекты. Также в статье рассматривается казначейский учет исполнения бюджета, организация учета исполнения бюджета, учет исполнения денежных средств в бюджетных организациях, Закон «О бюджетной системе» Республики Узбекистан. и механизм организации и контроля. представлены выражения, понятия и анализ.

Ключевые слова: бюджетная система, доход, межбюджетные отношения, налог, субсидия, переводимый доход, субсидия, межбюджетные расчеты, бюджетный кредит, дефицит бюджета.

KIRISH

Mamlakatimizda bugungi raqamli iqtisodiyot sharoitida barcha sohalarda tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Har bir sohada bugungi globallashuv jarayonida sifatli va raqobatbardosh tizim yaratish bo'yicha amaliy ishlar davom etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2019-yilda mamlakatimizni rivojlantirishning eng muhim ustuvor vazifalariga bag'shlangan Oliy Majlisga qilgan Murojaatnomasida "Budjet mablag'laridan samarali foydalanish tizimini yanada takomillashtirish zarurligi, budjet hisobidan mablag` ajratiladigan har qanday dastur yoki loyihaning sifat va miqdor ko'rsatkichlaridan iborat, natijaga yo'naltirilgan indikatorlari bo'lishi kerakligi ta'kidlab o'tildi. Ma'lumki, soliq stavkalari pasaytirilishi yoki ayrim soliqlar bekor qilinishi bilan budjetga tushadigan mablag` albatta kamayadi. Buni samarali soliq ma'muriyatchiligi orqali bartaraf etish va budjet barqarorligini ta'minlash mumkin. Aynan shunga erishish birinchi galdagi vazifamiz²⁹" ekanligi prezident Sh. Mirziyoyev tomonidan aytib o'tildi.

Davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg'armalarida daromadlar va xarajatlar smetalari ijrosini amalga oshirishda moliyaviy aktivlar ya'ni pul mablag_lari hisobi alohida tashkil etiladi. Davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg'armalari moliyaviy aktivlariga hisobvaraqlardagi pul mablag_lari, kassadagi pul mablag_lari, pul hujjatlari, yo_ldagi pul jo_natmalari, moliyaviy qo_yilmalar (vaqtincha depozitga qo_yilgan pul mablag_lari) kiradi.

Davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg'armalarida pul mablag_lari hisobi byudjet (byudjet tomonidan muassasa xarajatlarini va boshqa tadbirlarni moliyalashtirish uchun ajratilgan) va byudjetdan tashqari (ta'lim muassasalarida o_qitishning to_lov kontrakt shakli, rivojlantirish jamg_armasi, boshqa mahsus mablag_lar, byudjetdan tashqari pensiya jamg_armasi mablag_lari hisobidan byudjet tashkilotlari xodimlarining ijtimoiy to_lovlarini qoplash uchun kelib tushgan, chet el valyutasidagi) bo_yicha yuritiladi. Davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg'armalari Davlat byudjeti g_azna ijrosiga o_tishi munosabati bilan xizmat ko_rsatuvcchi banklarda ochilgan byudjet, byudjetdan tashqari mablag_lari bo_yicha hisob schyotlari yopilib G_aznachilik va uning xududiy bo_limlaridagi ochilgan shaxsiy hisobvaraqlarga o_tkazildi. Natijada G_aznachilik va uning xududiy bo_limlari tomonidan Davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg'armalarini yuridik va moliyaviy majburiyatlari ro_yhatga olinib yagona g_azna hisob raqamidan to_lab berilmoqda.

Budjet ijrosi jarayonida Davlat budjeti mablag'lari va budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'lari shakllanishi hamda sarflanishini uzluksiz hisobga olish, ularni hujjatlashtirish va axborotlarni tizimli shakllantirish uchun budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi tashkil etilgan. Budjet mablag'laridan oqilona va samarali foydalanish, budjet taqchilligini oldini olish dolzarb masalalardan biri sanaladi. "Albatta, Davlat budjeti o'lchovsiz emas, mablag'larni qattiq tejash, belgilangan maqsad uchun va oqilona

²⁹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 2019.

ishlatishni ta'minlash zarur. Bu – hammaga ravshan va rad etib bo'lmaydigan haqiqat³⁰– deydi Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev o'z nutqlarida. Budget tashkilotlari budget mablag'larining asosiy iste'molchisi hisoblanib, davlat budgeti xarajatlarini tashkil etadi va xarajatlarni smetasi asosida budgetdan moliyalashtiriladi. Shuningdek, budget tashkiloti qonunchilikka muvofiq budgetdan tashqari mablag'lar yuzasidan tashkil bo'lish manbalari va foydalanish yo'nalishlari ko'rsatilgan holda budgetdan tashqari mablag'lar bo'yicha smetalarni doirasida xarajatlarni amalga oshiradi. Oxirgi yillarda davlat moliyasini isloh qilish loyihasini amalga oshirish doirasida so'nggi natijaga yo'naltirilgan budgetlashtirish tamoyillarining joriy qilinishi, budgetning g'azna ijrosiga o'tilishi, o'rta muddatli budget istiqbollari belgilash siyosatining ilgari surilishi, davlat hamda budget siyosatidagi boshqa o'zgarishlarning amalga oshirilishi budget tashkilotlarida o'z xarajatlarini aniqlash va smetalarni ishlab chiqish, budgetdan tashqari mablag'larni safarbar qilish tartiblarini takomillashtirishni talab etmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili:

I.N.Qo'ziyev, SH.V.G'aniyev, A.S.Ramazonovlarning ta'kidlashicha: Budget hisobi va nazorati davlat budgeti, davlat maqsadli va boshqa budgetdan tashqari jamg'armalari budgeti ijrosi bo'yicha yuritiladi va budgetlar ijrosi holati haqida ma'lumotlarni shakllanishini ta'minlaydi.

Dastlabki nazorat – Budget tizimida reja, dastur va smetalarni tuzish va tasdiqlash jarayonida Budget intizomiga rioya qilinishi shuningdek, qonunchilik talablari buzilishining oldini olish maqsadida amalga oshiriladi.

Joriy nazorat – Budget ijrosi jarayonida maxsus organlar tomonidan tezkor amalga oshirilib, sodir bo'lgan muomalalarini qonuniyligi, pul mablag'larini oqilona sarflanishi, mulkiy qiymatliklar bo'yicha hisob ma'lumotlarini haqiqiy holatga mosligi, hisoblashuvlar holati va boshqalar nazorati amalga oshiriladi. Masalan buxgalteriya hisobining asosiy funksiyalaridan biri nazorat bo'lib, ko'p jihatdan buxgalteriya hisobi tuzilmasini to'g'ri tashkil qilinishiga bog'liq.

Keyingi nazorat – bu o'tgan moliya davridagi zarur hisob va hisobot axborotlarining qonuniyligini, Budget intizomiga rioya qilinganligini aniqlash va faoliyat natijalarini umumlashtirish uchun amalga oshiriladi. Bunda Budget tashkiloti faoliyatini kompleks taftish qilinishi yoki moliyaviy audit o'tkazilishi mumkin³¹.

M. Ostonaqulovning tahlil qilishicha "Budget tizimining asosiy prinsiplaridan biri bo'lgan budget daromadlarining xarajatlarga teng bo'lishi ta'minlanishi kerak. Budgetlarni tuzish va tasdiqlash jarayonida budgetlar o'rtasida o'zaro hisob-kitoblar paydo bo'ladi. Shuningdek, tasdiqlangan budgetlarning bajarilishi jarayonida ham budgetlar o'rtasida o'zaro hisob-kitoblar paydo bo'lishi mumkin. Demak, budgetlararo hisob-kitoblar ikki turga bo'linadi. Budgetlarni tuzish va tasdiqlash mobaynida, moddiy-texnika bazalari bir xil bo'lmaganligi uchun, budgetlarning ayrimlarida daromadlari rejalashtirilayotgan xarajatlardan ortiqcha bo'lsa, boshqalarida esa rejalashtirilayotgan xarajatlari summasi rejalashtirilayotgan budget daromadlaridan oshib ketishi kuzatiladi.

³⁰ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy iqtisodiy rivojlantirishining asosiy yakunlari va 2017 yilga no'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruzasi.16.01.2017.

³¹ I.N.Qo'ziyev, SH.V.G'aniyev, A.S.Ramazonov. Byudjet hisobi va nazorati: Darslik /; - T.: «Nihol print» OK, 2022. 632 b.

Davlat budjeti ijrosi jarayonida alohida budjetlar bilan hisob-kitob munosabatlari vujudga kelishi mumkin. Bunday o‘zaro hisob-kitoblar vujudga kelishi asosida har bir ma‘muriy-hududiy bo‘linmaning budjeti daromadlar va xarajatlar balansi tarzida tashkil topishi yotadi. Barcha xarajatlar rejalashtirilgan daromadlar bilan qoplanadi. Shuning uchun, budjet tasdiqlangandan so‘ng, qo‘shimcha xarajatlar yuklansa, ulami ta‘minlash uchun mablag‘ ham berilishi kerak bo‘ladi. Daromad beruvchi manbalar kamayganda ulami qoplash uchun mablag‘lar olinishi kerak bo‘ladi. Tasdiqlangan budjetda ko‘zda tutilmagan daromadlarning manbalari paydo bo‘lganda qo‘shimcha hisoblangan daromad summasi yuqori budjetga berilishi kerak bo‘ladi³²”.

Tadqiqot metodologiyasi:

Mazkur maqolada O‘zbekistonda budjet tizimi, budjet pul mablag‘larining nazoratini joriy etishda amalga oshirilayotgan keng – ko‘lamli amaliy ishlar tahlil qilingan. Mazkur tahlil jarayonini yanada tushunarli va aniq bo‘lishi uchun maqolada chizmalar va jadvallar usulidan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar muhokamasi:

Davlat budjeti va davlat maqsadli jamg‘armalarida moliyaviy aktivlar hisobini tashkil etishda buxgalteriya hisobi oldiga quyidagi vazifalar qo‘yiladi:

1. Davlat budjeti va davlat maqsadli jamg‘armalari moliyaviy aktivlar hisobini amaldagi me‘yoriy huquqiy hujjatlar talablari bo‘yicha tashkil etish;
2. Moliyaviy aktivlar hisobini buxgalteriya boshlang‘ich va yig‘ma hujjatlari, hisob regstirlarida o‘z vaqtida to‘g‘ri rasmiylashtirish;
3. Budjet va budjetdan tashqari pul mablag‘larini daromadlar va xarajatlar smetalari bo‘yicha maqsadli sarflanishi, saqlanishi ta‘minlash;
4. Buxgalteriya schyotlarida moliyaviy aktivlar mavjudligi hamda harakatini aniq, to‘liq va o‘z vaqtida aks ettirish;
5. Tashkilot kassasida, shaxsiy hisobvaraqlardagi pul mablag‘lari, pul hujjatlari, moliyaviy qo‘yilmalar butligini nazorat qilish;
6. Chet el valyutasidagi pul mablag‘larini O‘zbekiston Respublikasi markaziy banki tomonidan belgilagan xorijiy valyuta kurslari bo‘yicha kurs tafovutlarini aniqlab hisob regstirlarida o‘z vaqtida aks ettirib borish;
7. Davlat budjeti va davlat maqsadli jamg‘armalarining budjet va budjetdan tashqari pul mablag‘lari mavjudligi holati va harakatiga oid buxgalteriya axborotlarini shakllantirib berish va boshqalar.

Davlat budjeti va davlat maqsadli jamg‘armalarida ish haqi va unga tenglashtirilgan to‘lovlar, shuningdek xizmat safari xarajatlarini to‘lash uchun naqd pul mablag‘lari olishga g‘aznachilik bo‘linmasiga budjetdan mablag‘ oluvchining rahbari va bosh hisobchisi imzosi bilan, ikki nusxada ish haqi va unga tenglashtirilgan to‘lovlar, shuningdek xizmat safari xarajatlarini to‘lash uchun naqd pul mablag‘lari olishga so‘rovnoma va unga to‘ldirilgan chek ilova qilingan holda taqdim qiladi.

Budjetdan mablag‘ oluvchilar naqd pul olish uchun moddiy javobgar shaxs (kassir)ga berilgan ishonchnomani g‘aznachilik bo‘linmalariga taqdim qiladilar. Olinishi kerak

³² M. Ostonaqulov. Budjet hisobi. - T.: «Talqin», 2008. -4 2 4 bet.

bo'lgan naqd pul g'aznachilik bo'limining banklardagi tranzit schyotiga yagona g'azna hisob raqamidan to'lov topshiriqnomasi asosida g'aznachilik tomonidan o'tkaziladi. To'ldirilgan chek budjet tashkiloti xodimi tomonidan bankka taqdim etiladi va bank tomonidan chekda ko'rsatilgan mablag' to'lab beriladi. Naqd pul berilganidan so'ng reestrning ikkinchi nusxasi (kassa chiqim jurnali) chek ijro etilganligi to'g'risidagi belgi qo'yilgan holda bank ko'chirmasi bilan birga tegishli g'aznachilik bo'linmasiga qaytariladi. G'aznachilik bo'linmasi bank ko'chirmasi, reestr va chekga asosan tegishli shaxsiy hisobvaraqa da belgi qo'yadi va budjet tashkilotiga uning shaxsiy hisobvarag'idan ko'chirma beradi, shu bilan birga budjet tashkiloti buxgalteriyasida keyingi hisoblarni yuritish uchun ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar, xizmat safari xarajatlarini to'lash uchun berilgan so'rovnomaning ikkinchi nusxasiga "TO'LANDI" belgisini qo'yib budjetdan mablag' oluvchiga qaytaradi.

G'aznachilik va uning xududiy bo'limlarida budjet tashkilotlari uchun shaxsiy hisobvaraqlar ochilib yuritilar edi. 2017-yildan boshlab budjet tashkilotlari pul mablag'lari hisobini yuritish uchun moliya organlari tomonidan shaxsiy hisobvaraqlar ochilishi belgilandi. Moliya organlari tomonidan ochilgan shaxsiy hisobvaraqa dasturga kiritiladi va g'aznachilik va ularning hududiy bo'linmalarida ko'rinadi.

Budjet hisobi va nazoratini yuritishdan maqsad foydalanuvchilarga budjet ijrosi jarayoni bo'yicha to'liq hamda aniq buxgalteriya va moliyaviy axborotlarni shakllantirib berishdan iborat.

Budjet tashkilotlarining budjet mablag'lari bo'yicha shaxsiy hisobvaraqlarining ochilishi moliya organlari tomonidan quyidagi hujjatlar asosida amalga oshiriladi:

a) Budjetdan mablag' oluvchining moliya organi rahbarining yoki uning o'rnini bosuvchi shaxsning ruxsat beruvchi yozuvi qo'yilgan shaxsiy hisobvaraqa ochish to'g'risidagi arizasi.

b) xarajatlar smetasi nusxasi, jumladan vaqtinchalik va aniqlangan hamda unga moliya organlarining mansabdor shaxslari tasdiqlagan va moliya organlarining muhri qo'yilgan zarur hujjatlarning ilovalari bilan, zahira jamg'armasi mablag'lari bo'yicha xarajatlar smetalari nusxalari.

Budjet [jarayoni](#), odatda, budjet faoliyatining quyidagi to'rt bosqichini o'z ichiga oladi:

-budjet loyihasini tuzish (ishlab chiqish, yaratish);

-budjetni ko'rib chiqish (muhokama qilish) va tasdiqlash;

-budjetni ijro etish;

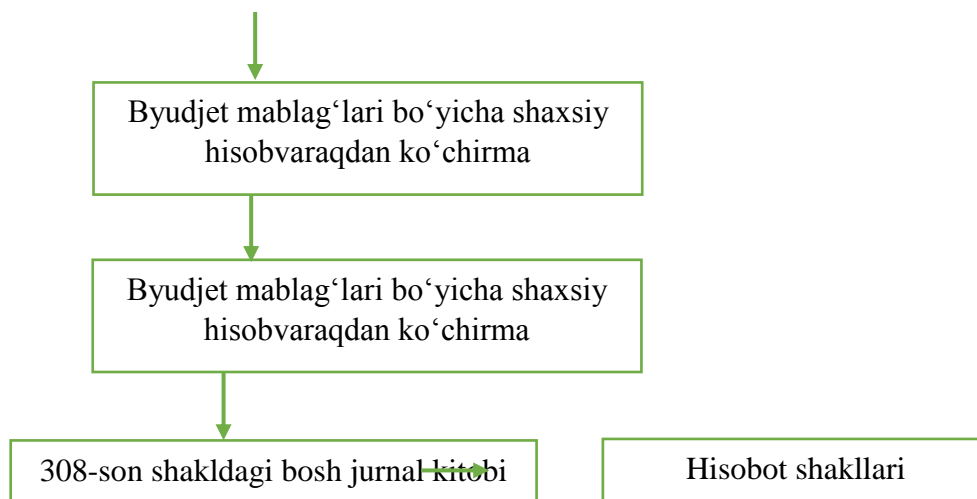
-budjetning ijrosi to'g'risidagi hisobotni tayyorlash va uni tasdiqlash.

Budjet jarayonining davomiyligi yuqoridagi to'rt bosqichning barchasidan iborat bo'lib, odatda, uch yilga yaqin davom etadi. Buning bir yilga yaqini budjet loyihasini ishlab chiqish (yaratish, tuzish), uni muhokama qilish (ko'rib chiqish) va tasdiqlash (qabul qilish)ga, bir kalendar yili (1 yanvardan 31 dekabrgacha) budjetni ijro etishga (budjet davri) va sakkiz oyga yaqini budjetning ijrosi to'g'risidagi hisobotni tayyorlashga va uni tasdiqlashga to'g'ri keladi.

1-chizma. Budjet mablag'lari hisobini xujjatlantirish sxemasi³³

Tegishli hujjatlar ilova qilingan to'lov topshiriqnomasi

³³ I.N.Qo'ziyev, SH.V.G'aniyev, A.S.Ramazonov. Byudjet hisobi va nazorati: Darslik /; - T.: «Nihol print» OK, 2022. 632 b.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 3-sentyabrdagi 414-sonli "Budjet tashkilotlarini mablag" bilan ta'minlash tartibini takomillashtirish to'g'risida"gi qaroriga muvofiq budjet tashkilotlariga budjetdan tashqari mablag'lar shakllantirish imkoniyati berilgan.

Ushbu qarorga muvofiq budjet tashkilotlarini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari Iqtisodiyot va Moliya vazirligining g'aznachiligi va uning hududiy bo'linmalarida ochilgan hisob raqamlarida hisobot choragining oxirgi ish kuni oxirida budjet mablag'lari bo'yicha tejab qolingan mablag'lar, faoliyati turiga muvofiq tovarlar (ishlar, xizmatlar) ishlab chiqarish va sotishdan olingan daromadlar, balansida bo'lgan davlat mulkini ijaraga berishdan qonun hujjatlariga muvofiq olingan mablag'larning bir qismi, yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan beriladigan homiylik yordami (beg'araz yordam) hisobidan shakllantirilishi belgilangan. Shuningdek rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobiga birinchi navbatda kreditorlik qarzlarni tugatish, moddiy texnika ba'zasini mustahkamlash, xodimlarni moddiy rag'batlantirishga yo'naltirilishi belgilangan.

Budjet tashkilotlarining maxsus mablag'lari bo'yicha boshqa tushumlar ikkilamchi xom ashyoni topshirishdan tushgan tushumlar, keraksiz va eskirgan moddiy qiymatliklarni (budjetdan tashqari mablag'lar hisobiga olinganlarini) sotishdan tushgan tushumlar, qonun hujjatlari bilan taqiqlanmagan boshqa tushumlar hisobidan shakllanadi va ular hisobiga xarajatlar amalga oshiriladi.

Budjet ijrosi jarayonida nazoratning maqsadi – budjet ijrosini amalga oshirish va natijalarini shakllantirishni haqqoniyligini aniqlash va tahliliy axborotlarni shakllantirishdan iborat bo'lib quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi:

1. Budjet daromadlari va xarajatlarning rejalashtirilishi hamda uning ma'lumotlari haqqoniyligini aniqlash;
2. Budjet ijrosi jarayonida muomalalarni to'liq va to'g'ri hujjatlashtirilishini aniqlash;
3. Davlat maqsadli jamg'armalari budjeti daromadlari va harajatlarini rejalashtirish hamda ushbu ma'lumotlarning haqqoniyligini aniqlash;
4. Budjet ijrosi jarayonida buxgalteriya hisob hisobvaraqlarini yuritilish holati va haraktini to'g'riligini aniqlash;
5. Budjet tashkilotlarida daromadlar va xarajatlar smetalari ijrosini amalga oshirilishi va natijalarni shakllantirilishi to'g'riligini tekshirish;

6. Mulkiy qiymatliklar va majburiyatlarning holati hamda moliyaviy natijalar to'g'risidagi to'liq hamda aniq ma'lumotlarni shakllantirilishini tekshirish;

7. Budjet ijrosiga oid buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini to'g'ri umumlashtirilishi va hisoblarni haqqoniyligini tekshirish;

8. Tekshiruv natijalarini umumlashtirish.

Budjet tashkilotini rivojlantirish jamg'armasi bo'yicha pul mablag'lari harakati to'g'risida hisobot shaklini tuzishdan oldin tashkilotlar:

- hisobot choragi mobaynidagi faoliyat turiga muvofiq mahsulot (ish, xizmat)lar ishlab chiqarish va sotishga, vaqtincha foydalanilmayotgan binolarni va davlatning boshqa mulklarini ijaraga berishga, yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan budjet tashkilotlariga ko'rsatilayotgan homiylik yordamlarga, shuningdek, hisobot choragining oxirgi ishkunida tejab qolingan budjet mablag'lariga doir dastlabki hujjatlarni to'liqligini;

- hisob raqamidan olingan ko'chirmalarni va tegishli hisob registrlari ma'lumotlarini to'g'riligini tekshirib chiqadilar.

Budjet tashkilotlari yuqorida keltirilgan manbalar bo'yicha hisobvaraqlardagi budjetdan tashqari mablag'lar hisobini yuritadi. Ya'ni har bir manba bo'yicha alohida shaxsiy hisobvaraqlar belgilangan tartibda moliya organlari tomonidan ochiladi va g'azna dasturiga kiritiladi.

Budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha yuridik va moliyaviy majburiyatlarning qabul qilinishi, shuningdek budjetdan tashqari mablag'larning kassa xarajatlari kelib tushgan budjetdan tashqari mablag'lar doirasida amalga oshiriladi va budjet mablag'lari kabi bir xil tartibda rasmiylashtiriladi.

Budjet tasdiqlangandan so'ng davlat va mahalliy soliqlar va daromadlar to'g'risida, ma'muriy-xududiy bo'linishdagi, korxonalar, tashkilotlar va xo'jalik birlashmalarining bo'ysunishidagi o'zgarishlar, turli xildagi bo'ysunishdagi qurilish obyektlari o'rtasida kapital qo'yilmalar limitlarini qaytadan taqsimlashdagi o'zgarishlar bo'yicha qabul qilingan yangi qonunlar, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, O'zbekiston Respublikasi Hukumatining qarorlari qabul qilinishi natijasida alohida olingan budjetlarga o'zgartirishlar kiritilgan hollarda budjet ijrosi jarayonida yuzaga keladigan budjetlar o'rtasida o'zaro hisob-kitoblar bo'yicha muomalalar amalga oshiriladi.

Budjet tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar jarayonida mablag'lardan maqsadli va oqilona foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu borada budjet hisobining xorij tajribalarini o'rganish ilmiy tadqiqot ishlarini olib borishda alohida ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, budjet hisobi va hisobotini takomillashtirishda byudjet hisobining xorij tajribalari, ularni qo'llashning afzalliklari va bosqichlarini chuqur o'rganishni talab etadi.

Xulosa

Xulosa o'rnida [shu aytish mumkinki](#), budjet tashkilotlari o'rtasida amalga oshiriladigan munosabtlar umumiy budjet tizimining borligini ta'minlaydi. Yuqorida keltirib o'tilgan fikrlar, mulohazalar birgina budjet tashkilotlarida pul mablag'lari nazoratini ta'minlash na'munasida o'z aksini topdi.

O'zbekiston Respublikasida iqtisodiyotining ko'plab soha va tarmoqlarida keng qamrovli iqtisodiy islohatlar olib borilayotgan va ularning natijalari iqtisodiy ko'rsatkichlarga o'zining ta'sirini ko'rsatayotgan bir davrda davlat budjeti qonunchiligini

mustahkamlab va takomillashtirib borish davlat moliyasi tizimining isloh qilishning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib hisoblanadi. Budget tizimida pul mablag'larini nazorat qilish borasida amaliy ishlar davom etmoqda va budget tashkilotlarida buxgalteriya hisobi faoliyatini tubdan isloh qilish orqali yanada yuqori sifatli moliyaviy hisobotlarni tuzishga, shuningdek, davlat sektori faoliyati natijalarini baholashga katta imkoniyat yaratadi, axborotlarni shaffofligini oshiradi, budgetga moliyaviy hisob va statistik hisobotlarni yuqori darajada integratsiyalashuvini ta'minlaydi, axborotlarni ishonchliligi va to'liqligini oshishi hisobiga davlat aktivlarini samarali boshqarish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Byudjet Kodeksi. O'zbekiston Respublikasi qonuni. O`RQ-360-son. 26.12.2013. O`zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to`plami, 2013 y. №52-I-son.//www.lex.uz
2. Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi, 28.12.2018
3. I.N.Qo'ziyev, SH.V.G'aniyev, A.S.Ramazonov. Byudjet hisobi va nazorati: Darslik /; - T.: «Nihol print» OK, 2022. 632 b.
4. M . Ostonaqulov. Budget hisobi. - T.: «Talqin», 2008. -4 2 4 bet.